บทเรียนที่ ๑

ภาษา กับการสื่อสาร

ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

สาระสำคัญ

การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูล
ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความคิด ความรู้สึก
หรือความต้องการต่างๆ จากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง
โดยใช้ภาษาเป็นตัวกลางในการสื่อสาร
เพื่อให้ผู้รับเข้าใจและตอบสนองได้
ตรงตามที่ผู้ส่งต้องการถือว่าประสบความสำเร็จ

สาระการเรียนรู้

๑ ความหมายและความสำคัญ
ของภาษา

๒ ความหมายและองค์ประกอบ
ของการสื่อสาร

๓ ความสัมพันธ์
ของภาษากับการสื่อสาร

๔ การรับสาร
และการส่งสาร

๑ ความหมายและความสำคัญของภาษา

๑.๑ ความหมายของภาษา

ภาษาเป็นสื่อของการคิดและการติดต่อสื่อสาร
ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร
ทั้งการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก คำว่า “ภาษา”
ที่มีใช้ในภาษาไทยจึงหมายถึง ถ้อยคำ ที่ใช้พูด เขียน
หรือกิริยาอาการต่าง ๆ ที่ใช้สื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจ
ด้วยเหตุนี้จึงแบ่งภาษาออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

1 วัจนภาษา

ภาษาที่ใช้ถ้อยคำโดยใช้เสียงสื่อความหมาย และนำตัวอักษรมาใช้แทนเสียง โดยมนุษย์เป็นผู้กำหนดให้เสียงหรือคำสื่อความหมายลักษณะต่าง ๆ อย่างมีระเบียบตามหลักการใช้ภาษาที่ตกลงของคนแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ภาษาพูดและภาษาเขียนทำให้เกิดความแตกต่างของแต่ละภาษา

2 อวัจนภาษา

ภาษาที่มนุษย์ใช้นอกเหนือจากภาษาพูดและภาษาเขียน แต่มีการแสดงออกเพื่อสื่อความหมาย โดยมีระบบกฎเกณฑ์เข้าใจกันระหว่างสองฝ่ายอาจเป็นการแสดงออกทางเสียง ท่าทาง สัญลักษณ์ต่าง ๆ หรือการสื่อความหมายระหว่างมนุษย์หรือสัตว์ก็ได้แม้จะเรียกว่าภาษา แต่ก็ไม่จัดเป็นอวัจนภาษาตามหลักภาษาศาสตร์

๑.๒ ความสำคัญของภาษา

๑ ภาษามีลักษณะเป็นวัฒนธรรม

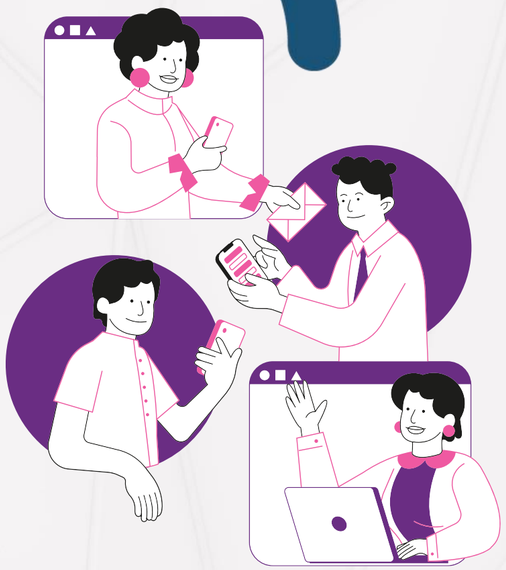
๒ ภาษาเป็นสมบัติของสังคม

๓ ภาษาเป็นศาสตร์และศิลป์

๔ ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ติดต่อสื่อสาร

๕ ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิด

๖ ภาษาช่วยให้บรรลุพันธกิจต่าง ๆ

๒ ความหมายและองค์ประกอบของการสื่อสาร

๒.๑ ความหมายของการสื่อสาร

กระบวนการการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยมีองค์ประกอบทั้งหมด ๔ ประการ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร กระบวนการการสื่อสารจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อผู้ส่งสารส่งสารในลักษณะต่าง ๆ ผ่านสื่อไปยังผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารรับรู้และเข้าใจ ความหมายของสารนั้น ๆ ทั้งนี้การสื่อสารแต่ละครั้งจะเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอเรื่องราวอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มคนรับรู้และเกิดความเข้าใจ

๒.๒ องค์ประกอบของการสื่อสาร

๑

ผู้ส่งสาร คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สร้างข้อมูลลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถสื่อความหมายได้ จากนั้นถ่ายทอดข้อมูลไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารมีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร เนื่องจากเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของการสื่อสาร นอกจากนี้ ผู้ส่งสารยังสามารถเปลี่ยนเป็นผู้รับสารได้ ในกรณีที่ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา

สาร คือ ข้อมูล ที่ผู้ส่งสารต้องการถ่ายทอดให้ผู้รับสารรับรู้และเข้าใจสาร สามารถเป็นได้ทั้งถ้อยคำ ตัวหนังสือ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เนื้อหาของสารสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท คือ สารที่เป็นข้อเท็จจริง และสารที่เป็นข้อคิดเห็น ซึ่งสารที่ดีควรเรียบเรียงอย่างมีสัมพันธภาพและเข้าใจง่าย

๒

๓

สื่อ คือ ตัวกลางที่ทำหน้าที่นำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร
สื่อที่มนุษย์ใช้สื่อสารมีหลายประเภท เช่น **สื่อบุคคล** เช่น นักข่าว พิธีกร
สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร แผ่นพับ
สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์
สื่อเฉพาะกิจ เช่น ป้ายชื่อถนน ป้ายโฆษณา จดหมาย การบรรยาย การสัมมนา

๔

ผู้รับสาร คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ผู้รับข้อมูลจากการถ่ายทอด
ของผู้ส่งสาร ผู้รับสารจึงเป็นดั่งจุดหมายของการสื่อสาร
ซึ่งมีบทบาทในการรับรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับ
นอกจากนั้นผู้รับสารยังสามารถเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้ส่งสารได้
ในกรณีที่ผู้รับสาร มีปฏิกิริยาตอบสนองกลับไปยังผู้ส่งสาร

ปฏิกิริยาตอบสนอง คือ กระบวนการสื่อสารย้อนกลับระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ แต่ปฏิกิริยาตอบสนองจัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ทราบว่าการสื่อสารสัมฤทธิผลหรือไม่ เนื่องจากจะทำให้ทิศทางการสื่อสารในแต่ละครั้งชัดเจนมากขึ้น ว่าเป็นการสื่อสารทางเดียวหรือการสื่อสารสองทาง

สถานการณ์ตัวอย่าง

สถานการณ์ที่ ๑

สถานการณ์ตัวอย่าง

สถานการณ์ที่ ๒

จากสถานการณ์ตัวอย่างสามารถอธิบายองค์ประกอบของการสื่อสารได้ ดังนี้

องค์ประกอบของการสื่อสาร	สถานการณ์ที่ ๑	สถานการณ์ที่ ๒
ผู้ส่งสาร	ผู้สาธิตวิธีการถอดประกอบลูกสูบเครื่องยนต์	เจ้าหน้าที่จราจร
สาร	ขั้นตอนการถอดประกอบลูกสูบเครื่องยนต์	ความหมายของการใช้สัญญาณมือ
สื่อ	วีดิทัศน์	วีดิทัศน์
ผู้รับสาร	ผู้เรียนและผู้ที่สนใจเกี่ยวกับงานถอดประกอบเครื่องยนต์	ผู้ใช้รถใช้ถนนในการสัญจร

๓ ความสัมพันธ์
ของภาษากับการสื่อสาร

ภาษาและการสื่อสารจึงมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

ความสัมพันธ์	ภาษา	การสื่อสาร
ความหมาย	เป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อความหมาย โดยจำแนกเป็นวัจนภาษา และอวัจนภาษา	เป็นกระบวนการถ่ายทอดสาร ที่ประกอบด้วยผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร
ลักษณะ	เครื่องมือ	กระบวนการ
สื่อที่ใช้สื่อสาร	ถ้อยคำ ตัวอักษร และสัญลักษณ์	ข้อความ

มนุษย์นำความสัมพันธ์ของภาษาและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

๑ ใช้ภาษาสื่อสารความรู้สึก ความคิด ความต้องการให้ผู้อื่นทราบจุดมุ่งหมายของตนเอง ทั้งการใช้สื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งล้วนสร้างประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน

๒ ใช้ภาษาในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เพราะการสื่อสารระหว่างบุคคลต้องใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้ราบรื่น

๓ ใช้ภาษาในการเสริมสร้างสติปัญญา เนื่องจากมนุษย์ต้องใช้ภาษาในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งการฟัง การดู การพูด การอ่าน และการเขียน

๔ ใช้ภาษาสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหา และเพื่อสร้างสรรค์สังคม ดังจะเห็นจากการใช้คำพูดหรือข้อความในสถานการณ์ต่าง ๆ

๕ ใช้ภาษาเป็นสื่อสร้างความสุข ทั้งความสุขทางโลกและทางธรรม ล้วนต้องใช้ภาษาในการส่งสาร และรับสารจากสื่อต่าง ๆ เช่น การดูภาพยนตร์ การฟังเพลง การชมรายการโทรทัศน์หรือการฟังธรรมะ

๔ การรับสารและการส่งสาร

เพื่อให้การสื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์ ควรคำนึงถึงหลักการส่งสารและการรับสาร
โดยพิจารณาตามองค์ประกอบของการสื่อสาร ดังนี้

ผู้ส่งสาร

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

๑. ผู้ส่งสารจะต้องมีความเข้าใจเนื้อหาของสารเป็นอย่างดี
๒. ผู้ส่งสารควรเตรียมตัวและเรียบเรียงประเด็น เพื่อให้การสื่อสารราบรื่น
๓. ผู้ส่งสารจะต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดจากการสื่อสาร ทั้งผลดีและผลเสีย
๔. ผู้ส่งสารจะต้องคำนึงถึงบริบทและปัจจัยแวดล้อมในการสื่อสาร
๕. ผู้ส่งสารจะต้องมีจิตวิทยาในการส่งสาร โดยคำนึงถึงการรับรู้
และพฤติกรรมการรับสาร ของผู้รับสาร
๖. ผู้ส่งสารควรคำนึงถึงความสามารถในการรับรู้เนื้อหาและการใช้ภาษาของผู้รับสาร
๗. ผู้ส่งสารควรคำนึงถึงปฏิกิริยาตอบสนองของผู้รับสาร

สาร

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

๑. เนื้อหาของสารควรจะมีระดับความรู้ที่เหมาะสมกับผู้ส่งสารและผู้รับสาร
๒. เนื้อหาสาระของสารจะต้องมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร
๓. ภาษาที่ใช้ควรสอดคล้องกับลักษณะของสารและช่องทางในการสื่อสาร
๔. สารควรมีลักษณะที่เหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ส่งสารและผู้รับสาร
๕. สารควรมีปริมาณที่เหมาะสมกับการสื่อสารแต่ละครั้งไม่มากหรือไม่น้อยจนเกินไป

สื่อ

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

๑. สื่อที่ใช้ควรมีความเหมาะสมกับลักษณะของสาร
๒. สื่อที่ใช้จะต้องส่งเสริมให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร
๓. การเลือกใช้สื่อควรคำนึงถึงบุคคล เวลา และบริบทของการสื่อสาร
๔. การเลือกใช้สื่อควรคำนึงถึงความสามารถในการใช้สื่อของผู้ส่งสารด้วย

ผู้รับสาร

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

๑. ผู้รับสารจะต้องรับสารด้วยความตั้งใจและปราศจากอคติ
๒. ผู้รับสารควรเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการรับสาร ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
๓. ผู้รับสารจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้เพียงพอต่อการวิเคราะห์สาร
๔. ผู้รับสารจะต้องใช้วิจารณญาณและเหตุผลในการพิจารณาสาร
๕. ผู้รับสารควรสอบถามผู้ส่งสารในประเด็นที่ไม่เข้าใจ
๖. ผู้รับสารควรคำนึงถึงปฏิกิริยาตอบสนองต่อผู้ส่งสาร

แม้ว่าจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสื่อสาร ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้การสื่อสารสัมฤทธิผลแล้ว
แต่ในบางครั้งอาจมีอุปสรรคบางประการที่ทำให้การสื่อสารไม่ราบรื่น
และไม่บรรลุวัตถุประสงค์ โดยสามารถจำแนกอุปสรรคในการรับสารและส่งสาร
ตามองค์ประกอบของการสื่อสารได้ ดังนี้

ผู้ส่งสาร

อุปสรรคที่เกิดขึ้น

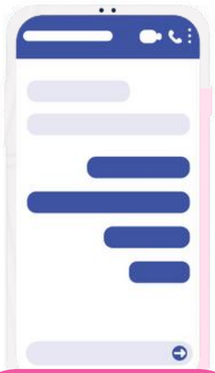
๑. ผู้ส่งสารขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสาร
๒. ผู้ส่งสารขาดความน่าเชื่อถือ
๓. ผู้ส่งสารมีอคติในการสื่อสาร
๔. ผู้ส่งสารขาดความสามารถในการสื่อสาร
๕. ผู้ส่งสารขาดความพร้อมและความเชื่อมั่นในการสื่อสาร
๖. ผู้ส่งสารมีบุคลิกภาพภายนอกและภายในไม่เหมาะกับการสื่อสาร

สาร

อุปสรรคที่เกิดขึ้น

๑. สารยากและซับซ้อนมากเกินไป ทำให้ผู้รับสารไม่เข้าใจ
๒. สารง่ายเกินไปหรือเป็นเรื่องที่ผู้รับสารเข้าใจอยู่แล้ว ทำให้สารไม่น่าสนใจ
๓. สารมีปริมาณมากหรือน้อยเกินไป ไม่เหมาะสมกับระยะเวลาในการสื่อสาร ทำให้ผู้รับสารได้รับสารไม่ครบถ้วน
๔. สารมีเนื้อหาที่ขัดกับความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของคนในสังคมหรือผู้รับสาร
๕. สารขาดคุณภาพ มีข้อบกพร่องจึงทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ

สื่อ

อุปสรรคที่เกิดขึ้น

๑. สื่อไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทในการสื่อสาร
๒. สื่อบางประเภทอาจจะไม่เหมาะสมกับผู้รับสารทุกเพศ ทุกวัย

ผู้รับสาร

อุปสรรคที่เกิดขึ้น

๑. ผู้รับสารขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสารที่ได้รับ
๒. ผู้รับสารมีอคติในการรับสาร และเลือกรับสารเฉพาะที่สนใจ
๓. ผู้รับสารขาดความพร้อมบางประการ เช่น ป่วย วิตกกังวล
๔. ผู้รับสารขาดสมาธิและไม่ตั้งใจรับสาร ทำให้รับสารได้ไม่ดี
๕. ผู้รับสารคาดหวังสูงเกินไป หากไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง
จึงทำให้การสื่อสาร ผู้รับสาร ไม่สัมฤทธิผล

